

Çeviri:

Tarih Eğitiminin Temel Esasları*

Satı BEY

Çeviriyazı ve Günümüz Türkçesine Aktaran: Erol KÖMÜR**

Meşrutiyetin ilanından beri bizde en çok yaygınlaşan ilim, şüphe yok ki “tarih bilimi” dir. Bu bilim daha önce ortaöğretim programlarından bile çıkarılmışken şimdi, ilköğretime varıncaya kadar bütün okulların programlarına dâhil edilmiştir, daha önce hiçbir tarih kitabı yayınlanmazken son iki sene içinde büyük küçük, genel özel birçok tarih kitapları birçok tarih belgeleri yayınlanmıştır. Gerçi bu kitapların miktarı, bütün ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek dereceyi bulmaktan pek uzaktır; fakat bunların toplamı, bütün bilim dallarına ait eserlerin toplamından bile fazladır. Onun için herhalde tarih yayınları hakkındaki bu faaliyet, takdire şayan ve memnuniyet vericidir.

Fakat bütün bu eserler arasında, hala büyük bir noksan görülmektedir, o da okullarda eğitim için eğitim bilimlerinin ilke ve içeriğine uygun kitapların azlığı, daha doğrusu yokluğudur.

Bugün, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerine tarih bilgisi verecek –kaynak görevi yapacak – kitaplar çok şükür çoğalmıştır. Fakat derslerinde rehberlik edecek kitaplar, maalesef henüz vücut bulmamıştır.

Bu satırları işte bu düşüncelerin sevki ile yazıyor ve öğretmenlere küçük bir rehber takdim etmek istiyoruz:

Tarih nasıl okutulmalıdır? Bu geniş bilimin hangi konuları ne dereceye kadar ayrıntı ile öğretilmeli ve bu konuda ne gibi ilkelere uyulmalıdır?

* Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası, İstanbul: Maarif Nezareti Darülmuallimın Heyeti Talimiyye Matbaa-yı Amire, S. 8, R. 15 Eylül 1326 (28 Eylül 1910), s. 303-345.

** Tarih Öğretmeni, E-posta: erolkomur@gmail.com

Bu sorunları hal edebilmek için, öncelikle “tarih dersinde nasıl bir gaye takip etmek, gayeyi gerçekleştirmek için ne yapmak gerekir?” sorununu hal etmek, bunu hal edebilmek için de: tarih öğretiminin ne neticeler verebildiğini, ne yararlar sağladığını araştırmak ve belirlemek gerekir.

Önce tarih dersinin ne yararları olduğunu düşünmeli, sonra öğretime bu yararlardan hangilerinin amaç olacağını belirlemeli ve sonra bu amacı gerçekleştirmek için derste nasıl bir metodoloji takip edeceğini aramalıdır.

Şu halde, düşünelim, tarih ne faydalar sağlar?

1. Tarih, insana bir takım bilgiler verir; insanı, en eski toplumların durumundan, geçim tarzından, ilerleme ve çöküşlerinden, hizmetleri ve etkilerinden haberdar eder. Bu bilgiler öncelikle, insan için kıymetli bir fikir oluşturur; insanı insanlık şerefine daha yakın bir hale getirir. Fakat bundan başka bir somut fayda dahi temin eder: birçok yargılara ve özellikle siyasi yargılara sağlam bir temel oluşturur. İnsanın gelecek hakkındaki çıkarımları, geçmişteki tecrübelere dayanır; tarih, insanın tecrübelerini sınırsız bir şekilde çoğaltır; insanı, - toplumların durumu hakkında – dünyanın her tarafında, tarih çağlarının hepsinde yaşamış kadar- bilgi ve tecrübe sahibi eder ve bu sebeple bugün ve gelecek hakkında, daha sağlam yargılı, daha etkili bir bakış açısı kazandırır.
2. Tarih dersi, hayal dünyasında az çok en eski geçmişi canlandırır; şimdi az çok başkalaşmış ve hatta mahvolmuş bulunan toplumların, şimdi az çok uzaklaşmış ve eskimiş olan asırların durumlarını somutlaştırır... Ve böyle yapa yapa, insanın hayal ve betimleme yeteneğini uyara uyara, bu yetenekleri sık sık eyleme geçire geçire, zihin için bir idman hizmeti görür... İnsanda “hayal gücü ve betimleme” yeteneğini, göz önünde olmayan şeyleri canlandırmak becerisini güçlendirir. Ve bu konuda tüm derslerden daha şiddetli bir etki yapar.
3. Tarih dersi, birçok insanların eylem ve hareketlerini betimler; dikkate, birçok erdemli hareketler, birçok öldürücü ihanetler arz eder ve bu sebeple ahlaki duyguları uyarır ve uyandırır: Erdemleri ve fedakârlıkları betimledikçe, kalpte onlara karşı bir his takdir ve cezbe, fakat cinayet ve ihanetlerini betimledikçe de onlara karşı bir lanet ve nefret duygusu oluşur. Bu suretle ahlaki duyguları uyara uyara, naklettiği gerçek olaylar karşısında uyanışa ve eyleme sevk ede ede, bunları ortadan kaldırır veya güçlendirir.

Hiçbir şey, olaylar ve hikâyeler kadar ahlaki etki gerçekleştiremez; hiçbir olay ve hikâyede gerçek olduğu temin edilerek, zaman ve mekânı vesair bütün ayrıntıları ortaya çıkarılarak anlatılan tarihi olaylar kadar derin bir ahlaki etki oluşturamaz.

4. Tarih dersi, mutlakiyetçi idarenin ne kadar fenalıklara sebep olduğunu, meşrutiyet idaresinin ne kadar iyilikler ettiğini olaylar ile gösterir; hürriyetin, meşrutiyetin ne kadar büyük sıkıntılar, ne kadar cansiperane mücadeleler sonunda elde edildiğini anlatır. Bu suretle, meşrutiyetin sağladığı haklar hakkında hem daha açık bir fikir vermeğe ve hem de buna karşı daha samimi bir bağlılık husule getirmeye hizmet eder; özetle, tarih dersi, medeni bilgiler ve siyasi eğitime kuvvetli bir temel oluşturur. Tarihe dayanmayan medeni bilgiler, hiçbir zaman sağlam ve kalıcı olamaz.
5. Tarih, bütün bu yararlarından başka ve bütün yararlarından daha fazla bir yarar daha sağlar ki bu da vatanseverlik duygusunun, vatanın yüceltilmesi ve millete hizmet düşüncelerinin eğitimidir.

İnsanda vatan hissini, vatan fikrini oluşturan öğelerin en önemlisi “geçmiş”tir, geçmişe ait anılar, geçmişten kalma adetler, geçmişten gelen ananeler. Gerçi bu his ve fikirde, bugünün ve geleceğin de büyük etkileri vardır; bugüne ait menfaatler, geleceğe ait ümit ve emeller dahi vatan fikirlerinin güzel öğelerindedir. Fakat bunların hepsi nispeten yardımcı öğelerdir, vatan hissini, vatan fikrini en önemli ögesi geçmiştir; geçmişteki birlikler, geçmişteki ilerlemeler, geçmişteki çöküşler, geçmişteki başarılar, geçmişteki bozgunlar... Geçmişteki başarıların ve ilerlemelerin verdiği, onur ve gurur, geçmişteki çöküşlerin ve yenilgilerin verdiği kaybedilenleri geri alma ve intikam duyguları... Vatan sevgisinin temel esaslarıdır... Bugüne ait menfaatler yalnız düşünceye hitap eder ve yalnız aydın dimağları ikna eyler; geleceğe ait emeller kalbde doğamaz, özellikle “geçmişe dair bilgilerin etkisini görmedikçe hiç büyüyemez. Fakat geçmişe ait olaylar ise... Bir gerçek olmak dolayısıyla, her bir dimağa girer, her bir kalbe nüfuz eder; her bir dimağda fikirler, her bir kalpte duygular uyandırır. Bu fikirler ve bu hislerde, o kalplerde ve o dimağlarda “olmuş!” kanaatinin verdiği şiddet derecesinde derin kökler salar-; ve fazla olarak, bugün için daha açık idrakler, gelecek için daha hararetle emeller ve ümitler doğurur...

Onun için vatanseverlik eğitimi hususunda hiçbir şey, hiçbir ders tarihin yerini tutamaz. Hiçbir şey, hiçbir ders onun kadar yararlı bir etki icra edemez. Hiçbir şey, hiçbir ders millet sevgisini onun kadar kuvvetlendiremez. Hiçbir şey, hiçbir ders milli vicdanı onun kadar besleyemez.

Tarihin bu saydığımız yarar ve etkilerine atıfta bulunur da, temel eğitimde bunların en çok hangisine önem vermek, en çok hangisini temine çalışmak lazım geldiğini düşünürsek, Zihnimizin en çok son üçü ve bilhassa sonuncusu üzerinde karar kıldığını görürüz.

Temel eğitimin birinci gayesi eğitimidir; ahlak eğitimi, vatan eğitimi, düşünce eğitimidir. Bilgiler, bu eğitim derecesi için öncelikli değildir. Temel eğitimi gerçekleştirenlerde, siyasi yargılara temel olacak bilgi aramak, yalnız boş işler ile uğraşmak değil, aynı zamanda ispat ile meşgul etmek demek olur. Onun için bu eğitim derecesinde tarih dersinde takip edilmesi gereken temel amaç ahlak duygusunun ve vatan sevgisinin oluşturulması, hukuk ve uygarlık hakkında açık ve sağlam bir fikir ve kanaat oluşturulması lazımdır. Yeteneklerin geliştirilmesi yararı bu sırada doğal olarak gerçekleşir. Bilgilere gelince, bunlar ancak bu amaçları temin için zaruri olan dereceye geldiğinde verilmesi gerekir.

Şu hale göre tarih dersinde ne gibi konulara önem vermek lazım geldiği kendiliğinden meydana çıkmış olur. Tarih dersinde daima ahlak duygusu ve vatan sevgisini uyaracak, temel hakları tanıtip sevdirecek konular seçilmeli ve bu amaçları en büyük bir mükemmeliyetle gerçekleştirecek bir tarzda nakledilmeli ve okutulmalıdır. Bir suretteki, tarih dersi milli emellerin en parlak levhaları, milli vicdanın en etkili çağrıları haline gelmelidir. Tarihin yalnız “milletin geçmişine” ait olan kısımları değil, “tüm milletleri” kapsayarak teşvik edici, ümit verici olmalıdır. Bir suretteki, milletin bütün ümit ve emelleri, tarih derslerinin satırları arasında okunabilmelidir. Böyle, millî ve vatanî bir nokta-i nazardan tertip edilen tarih dersleri, temel eğitimin en önemli eğitim aracını oluşturur ve ilkokul ve ortaokullara ancak böyle olan tarih dersleri yarar sağlar...

Bugün katiyen ispatlanmış gerçeklerdendir ki Alman birliğinin kurulması, Prusya okulları tarafından hazırlanmıştır; bu konuda okul öğretmenlerinin kullandıkları silahların en etkilisi ise, tarih dersleri olmuştur. Bulgaristan'ın, Yunanistan'ın bağımsızlığı da okullarında saçılan tohumlar ile hazırlanmıştır; bu tohumların en kuvvetlileri de tarih dersleri aracılığıyla saçılmıştır.

Onun için şüphe etmemeliyiz ki, bizde de hakiki ittihat ve terakki, ancak okullarda saçılacak tohumlardan meydana gelecektir ve bu tohumların en önemlileri de ancak tarih dersleri ile saçılabilecektir. Tarih, dersleri böyle tohumlar saçacak bir hale getirilmedikçe asıl görevlerini yerine getirmeyeceklerdir.

Tarih öğretiminde, önce dikkate alınacak esas budur. Bütün konuların millî ve vatanî bir açıdan seçimi, millî ve vatanî bir açıdan düzenlenmesi, millî ve vatanî bir açıdan sunumu... Daha kısa bir tabir ile: Her şeye millî ve vatanî açıdan bakılması ve her şeyin millî ve vatanî açıdan gösterilmesi...

Tarih derslerinde dikkate alınacak esasların en önemlilerinden biri de: bahsedilen olaylar ve durumu çocuklara iyice betimleme ve somutlaştırmaktır.

Öğretim yöntemlerinin en önemli temellerinden birisi bütün derslerin başlangıçta açık ve net olmasını sağlamaktır. Hâlbuki tarih dersi anlaşılabilirlikten en çok uzaklaşan... her şeyden daha çok betimleme ve hayal gücüne dayanan derstir. Onun için bu derse, açık, net, anlaşılır bir temel hazırlamak lazımdır.

Bu durumda tarih dersinde daima savaş, barış, antlaşma, uygarlık, fetih, teslim, zaferler, yenilgiler, kurtuluş, çöküş... gibi şeylerden bahsedilir. Fakat bunlar, çocukların zihninde canlanmaz; bunların Türkçeleri bile söylene, amaç temin edilmiş olmaz. Çünkü çocuklar bu kelimelerin delalet ettikleri şeyleri görmüş değillerdir; onların zihinlerinde bu gibi idrakin ve betimlemenin esasları bile mevcut değildir; onların bu konuda muhtaç oldukları şeyi, bu kelimelerin Türkçe karşılıklarını öğrenmek değil, gerçek anlamlarını betimlemektir. Zihin, görmediği bilmediği şeyleri ancak gördüğü bildiği şeylere kıyasen betimler ve idrak edebilir. Onun için tarih dersinde öncelikle bu betimleme ve kavrayışı sağlamak, derse anlaşılır bir temel hazırlamak gerekir. Bu ise ancak dikkati yeni ve yakın olaylar üzerine çekmek ve olayların sebepleri ve sonuçları arasında kıyaslamalar yapmak sureti ile kabil olabilir. Böyle yapılarak bahsedilen kelimelerin anlamları çocuklara betimletilirse savaşın, barışın, antlaşmanın, özgürlüğün ne olduğu kuru bir kelime tarifi ile değil, canlı bir olay betimlemesi ile anlaşılmazsa tarih dersinin, çocukların zihninde uzun müddet temelsiz kalmasına sebebiyet verilmiş olur. Onun için ilk tarih derslerine uzak memleketlere ve eski zamanlara ait olaylar ile değil, en yakın zamanlara ve en yakın memleketlere- hatta mümkün olduğu vakit bulunulan kasabaya- ait olaylar ile başlamalıdır; en son seferlere, en yeni savaşımlara ait fıkralar... Kasabada hala yaşayan gazilere, evlatları herkesçe bilinen şehitlere ait hikâyeler... Tarih derslerinin ilk esaslarını oluşturmalıdır... Daha eski zamanlarda kasabaya yakın yerlerde

meydana gelmiş savaşlar, kasabada ve kasaba civarında eserler ve vakıflar bırakmış olan ünlülere ve onların yaşadıkları zamana ait hikâyeler... Mesela... türbelerde yatan gazilerin, camileri bina eden valilerin hikâyeleri ve bunların yaşadıkları, bina edildikleri zamanların durumu da bu esaslar arasında önemli bir mevki işgal etmelidir. Kasabada bulunan en ihtiyar adamların ilk hayallerindeki durumlar... Civarda görülen ve işitilen harap kaleleri ve mabetleri – Osmanlı memleketlerinin her tarafında böyle kale ve hisarlar vardır- inşa eden toplumlara ait hikâyelerde bir takım tarih sohbetlerine dayanak olmalıdır. Sonra, bu civardan uzaklaştıkça uzak zamanlara, uzak memleketlere ait olaylardan bahsedildikçe bunları bu <<güncel ve yerel>> olan tarihi olaylar ile karşılaştırmayı unutmamalı ve imkân buldukça bu olaylara ait levhalar göstermelidir... ve bizde tekrar eden <<tarih dersleri>>ne ancak böyle yaptıktan, böyle esaslar hazırladıktan sonra başlamalıdır.

Bu hareket tarzının ne kadar büyük yararlar sağladığı, küçük bir uygulama sonucunda anlaşılır; bu suretle hem kronolojik bir tarih dersine açık ve anlaşılır bir temel hazırlanmış olur ve hem yakınlık dolayısıyla dikkat daha çok uyarılmış olur ve hem de çevredeki eserleri gördükçe onlara ait olarak nakledilen fıkraların da onlara kıyasen anlatılmış bulunan olayların da akılda kalır bir şekilde zihinde köklenmesi temin edilmiş olur.

.....

Bizde tarih derslerinin şu esaslara ne dereceye kadar uyduğunu düşününce, gözümün önünden harfi harfine Fransızcadan tercüme edilmiş ders kitapları, ayrıntılı kitaplardan- hiçbir eleme yapılmaksızın- özetleniyormuş <<küçük tarihler>>... bunları ezberletmekle meşgul öğretmenler... Sultan Osman'ın sağ mı ölü mü olduğunu bilmeyen çocuklar... Kırım Savaşını bir Fransız- Rus Savaşı betimlercesine nakleden öğrenciler. Memleket almak ile elma almak arasındaki farkı takdir edememiş çocuklar. Takım takım geçiyor. Ve bana acı ve derin bir teessürle <<heyhat>> dediriyor.

Bununla beraber bu karanlıklar arasında birkaç ışık da görünüyor ve bana bu gecenin sabahı uzak olmadığını haber veriyor. Bu ışıklar Ahmed Refik Bey'in <<Küçük Tarih-i Osmani>>si ile Ahmed Rasim Bey'in <<Osmanlı Tarihi>>dir. Bunlar, <<milli ve vatani tarih>>in yolunu açmıştır. Eğer bu küçük sohbetimiz de bu yolu az olsun aydınlatmaya hizmet edebilirse ne mutlu!

Satı

Tarih Tedrisinin Usul-U Esasisi (Çeviriyazı)

İlan-ı meşrutiyetten beri bizde en çok intişar ve taammüm eden ilim, şüphe yok ki “ilm-i tarih” tir. Bu ilim evvelce mekatib-i ideadiye ve aliyenin programlarından bile çıkarılmış iken şimdi, mekatib-i ibtidaiyeye varıncaya kadar bütün mekteplerin programlarına idhal edilmiştir, evvelce hiçbir tarih kitabı neşredilemezken son iki sene zarfında mufassal muhtasar, umumi hususi birçok tarih kitapları birçok tarih vesikaları neşredilmiştir. Gerçi bu kitapların miktarı, bütün ihtiyaçlarımızı def edebilecek dereceyi bulmaktan pek uzaktır; mamafih bunların yekünü, bütün ulum-u saireye ait asârın yekününden bile fazladır. Onun için herhalde neşriyat-ı tarihiye hususundaki bu faaliyet, şayan-ı takdir ve memnuniyettir.

Mamafih bütün bu asar-ı münteşire arasında, hala büyük bir noksan görülmektedir, o da mekteplerde tedrise Salih, fenn-i terbiyenin kavaid ve muktezayatına muvafık kitapların azlığı, daha doğrusu yokluğudur.

Bugün, mekatib-i ibtidaiye ve rüşdiye muallimlerine malumat-ı tarihiye verecek –mehaz hizmeti ifa edecek – kitaplar çok şükür çoğalmıştır. Fakat, derslerinde rehberlik edecek kitaplar, maatteessüf henüz vücut bulmamıştır.

Bu satırları işte bu mülahazaların sevki ile yazıyor; ve muallimlere küçük bir rehber takdim etmek istiyoruz:

Tarih nasıl okutulmalıdır? Bu vasi ilmin hangi bahisleri ne dereceye kadar tafsilat ile tedris edilmeli, ve bu hususda ne gibi kavaid-i esasiyeye riayet olunmalıdır?

Bu meseleleri hal edebilmek için, evvel emirde “tarih dersinde nasıl bir gaye takip etmek, nasıl bir maksadı istihsale çalışmak lazımdır?” meselesini hal etmek, bunu hal edebilmek için de: tarih tedrisinin ne neticeler verebildiğini, ne faideler temin ettiğini taharri ve tayin eylemek lazım gelir.

Evvela tarih dersinin ne faideleri olduğunu düşünmeli, sonra tedrisatda bu faidelerden hangilerinin hedef-i maksad ittihazı lazım geldiğini temin etmeli, ve nihayet, bu maksad vusul için derste nasıl bir usul takip edeceğini aramalıdır.

Şu halde, düşünelim, tarih ne faideler temin eder?

1. Tarih, insana bir takım malumat verir; insanı, akvam-ı salifenin ahvalinden, tarz-ı maişetinden, terakkiyat ve tedenniyatından, tesirat ve hidmetinden

haberdar eder. Bu malumat evvel emirde, insan için bir zîynet-i fikriye teşkil eder; insanı insanlık şerefine daha yakın bir hale getirir. Fakat bundan başka bir faide-i maddiye dahi temin eder: birçok muhakemata, ve bahusus muhakemat-ı siyasiyeye metin bir esas teşkil eyler. İnsanın atfî hakkındaki istidlalatı diama, mazi hakkındaki tecarib müşahetadına istinad eder; tarih, insanın silsile-i tecaribini gayr-ı mahdud bir suretde uzatır; insanı, - ahval-i kavmiye hakkında – dünyanın her tarafında, kurun-u tarihiyenin hepsinde yaşamış kadar- vukuf ve tecrübe sahibi eder; ve bu sebeple hal ve atfî hakkında, daha metin muhakemeli, daha nafiz nazarlı bir hale getirir.

2. Tarih dersi, nazar-ı hayal önünde az çok uzak mazileri canlandırır; şimdi az çok başkalaşmış ve hatta mahv olmuş bulunan kavimlerin, şimdi az çok uzaklaşmış ve eskimiş olan asırların ahvalini tecessüm ettirir... Ve böyle yapa yapa, insanın kabiliyet-i tahayyülüye ve tasviriyesini ikaz ede ede, bu kabiliyetleri sık sık fiiliyata getire getire, zihin için bir idman hizmeti görür... İnsanda “tahayyül ve tasvir” kabiliyetini, göz önünde olmayan şeyleri tesennüm ve tecessüm ettirmek melekesini takviye ve tenmiye eder. Ve bu hususda heman bütün derslerden daha şiddetli bir tesir yapar.
3. Tarih dersi, birçok insanların ef'al ve hareketini tasvir eder; nazara, bir çok faziletkârane hareketler, birçok cinayetkârane hıyanetler arz eder; ve bu sebeple hissiyat-ı ahlakiyeyi ikaz ve tehayyüc eder: Faziletleri ve fedakarlıkları tasvir ettikçe, kalpte onlara karşı bir his takdir ve incizab, fakat cinayet ve hıyanetlerini tasvir ettikçe de onlara karşı bir meyl-i nefret ve lanet tevellüd eder. Bu suretle hissiyat-ı ahlakiyeyi ikaz ve tehayyüc ede ede, nakl ettiği hakiki vakıalar karşısında tezahür ve faaliyete sevk eyleye eyleye, bunları tasfiye ve takviye eyler.

Hiçbir şey, vakıalar ve hikayeler kadar bir tesir ahlakî icra edemez; hiçbir vakıa ve hikayede hakiki olduğu temin edilerek, zaman ve mekanı vesair bütün teferrüatı taayyün olunarak anlatılan vakeyi-i tarihiye kadar derin bir tesir ahlakı vücuda getiremez.

4. Tarih dersi, idare-i mutlakanın ne kadar fenalıklara sebebiyet verdiğini, idare-i meşrutenin ne kadar iyilikler ettiğini vekayii ile gösterir; hürriyetin, meşrutiyetin ne kadar müdeyyed mahrumiyetler, ne kadar cansiperane mücahedeler neticesinde elde edildiğini anlatır. Bu suretle, hukuk-u meşrutiyet hakkında hem daha vazih bir fikir vermeğe, ve hem de buna karşı daha samimi bir

incizab ve merbutiyet husule getirmeye hizmet eder; hülâsa, tarih dersi, malumat-ı medeniye ve terbiye-i siyasiyeye kuvvetli bir esas teşkil eyler. Tarihe istinad etmeyen malumat-ı medeniye, temelsiz bir binaya benzer, hiçbir zaman metin ve payidar olamaz.

5. Tarih, bütün bu faydelerinden başka, ve bütün bu faydelerinden ziyade bir faide daha temin eder ki bu da hissiyat-ı vataniyenin tenmiyesi – vatana muhabbet hissini, vatanın tealisine hizmet-i milliyenin takviyesi-dir.

İnsanda vatan hissini, vatan fikrini teşkil eden anasırın en mühimi “mazi”dir, maziye aid hatırat, maziden kalma adât, maziden müntikal anenâtdır. Gerçi bu his ve fikirde, halin ve atının de büyük tesirleri vardır; hale aid menfaatler, atıye ait ümid ve emeller dahi vatan fikirlerinin anasır-ı cemilesindendir. Fakat bunaların hepsi nispeten talîdir, vatan hissini, vatan fikrinin en mühim unsur-u müşkülü mazidir; mazideki vahdetler, mazideki terakkiler, mazideki tedenniler, mazideki muvaffakiyetler, mazideki hezimetler... Mazideki muvaffakiyetlerin ve terakkilerin verdiği, iffihar hisleri, mazideki tedennilerin ve mağlubiyetlerin verdiği telâfi-i mafât ve intikam emelleri... Hissiyat-ı vataniyenin üssü l-esasıdır.... Hale aid menfaatler yalnız fikre hitab eder, ve yalnız münevver dimağları ikna eyler; atıye aid emeller her kalbde doğamaz, bahusus “maziye vukuf”un tesir-i feyzini görmedikçe hiç büyüyemez.. Fakat, maziye aid vakalar ise... Bir vakıa olmak dolayısıyla, her bir dimağa girer, her bir kalbe nüfuz eder; her bir dimağda fikirler, her bir kalbde hisler uyandırır. Bu fikirler ve bu hislerde, o kalblerde ve o dimağlarda “olmuş!” kanaatinin verdiği şiddet derecesinde derin kökler salar-; ve fazla olarak, hal için daha vazih idrakler, atı için daha hararetli emeller ve ümidler tevellüd eder...

Onun için terbiye-i vataniye hususunda hiçbir şey, hiçbir ders tarihin yerini tutamaz. Hiçbir şey, hiçbir ders onun kadar feyzkâr bir tesir icra edemez. Hiçbir şey, hiçbir ders hubb-u nefsi-milliyi onun kadar kuvvetlendiremez. Hiçbirşey, hiçbir ders vicdan-ı milliyi onun kadar tenmiye edemez.

Tarihin bu saydığımız faide ve tesirlerine bir nazar atfeder de, tedrisat-ı ibtidaiyede bunların en ziyade hangisine ehemmiyet vermek, en ziyade hangisini temine çalışmak lazım geldiğini düşünürsek,... Zihnimizin en ziyade son üçü ve bihassa sonuncusu üzerinde tevkif ettiğini görürüz.

Tahsil-i ibtidaiyenin birinci gayesi terbiyedir; terbiye-i ahlakiye, terbiye-i vataniye, terbiye-i fikriyedir. Malumat, bu derece-i tahsil için pek tâli bir şeydir. Tahsil-i

ibtidaiyeyi ikmal edenlerde, istidlâlât ve muhakemât-ı siyasiyeye esas olacak malumat aramak, yalnız muhal ile uğraşmak değil, aynı zamanda isbat ile işğal etmek demek olur. Onun için bu derece-i tahsilde tarih dersinde takib edilmesi iktiza eden maksad-ı esası hissiyat-ı ahlakiye ve vataniyenin tenmiyesinden, hukuk ve medeniyet hakkında vazih ve kavi bir fikir ve kanaat itasından ibaret olmak lazım gelir. Kabiliyet-i tahiliyenin tenmiyesi faidesi bu sırada tabiiyeti ile temin edilmiş olur. Malumata gelince, bunlar ancak bu maksadları temin için zaruri olan dereceye hasr edilmek iktiza eder.

Şu hale göre tarih dersinde ne gibi mebahsa ehemmiyet vermek lazım geldiği kendiliğinden meydana çıkmış olur. Tarih dersinde daima hissiyat-ı ahlakiye ve vataniyeyi ikaz edecek, hukuk-u tabiiyeyi tanıtip sevdirecek mebhas intihab edilmeli; ve bu maksadları en büyük bir mükemmeliyetle temin edecek bir tarzda nakl ve takrir olunmalıdır. Bir suretteki, tarih dersi amâl-ı milliyenin en celî murat-ı tezahürü, vicdan-ı milliyenin en müessir saday-ı daveti haline gelmelidir. Tarihin yalnız “mazi-i millet”e aid olan kısımları değil, “umum kavimlere” şamil bulunan sahifeleri bile zımnî bir saday-ı teşvike masdar, gayr-ı mer’i bir saife-i ümide aşıyan olmalıdır. Bir suretteki, milletin bütün ümid ve emelleri, tarih derslerinin satırları arasında okunabilmelidir. Böyle, millî ve vatanî bir nokta-i nazardan müretteb olan tarih dersleri, mekatib-i ibtidaiyenin en mühim vasıta-i terbiyesini teşkil eder; ve mekatib-i ibtidaiye ve rüşdiyede ancak böyle olan tarih dersleri faide temin eyler...

Bugün katiyen sübut bulmuş hakikatlerdendir ki Almanya ittihadı, Prusya mektepleri tarafından ihzar edilmiştir; bu hususta mektep muallimlerinin kullandıkları silahların en tesirlisi ise, tarih dersleri olmuştur. Bulgaristan’ın, Yunanistan’ın istiklâli de mekteplerinde saçılan tohumlar ile hazırlanmıştır; bu tohumların en kuvvetlileri de tarih dersleri vasıtasıyla saçılmıştır.

Onun için şüphe etmemeliyiz ki, bizde de hakiki ittihad ve terakki, ancak mekteplerde saçılacak tohumlardan husule gelecektir; ve bu tohumların en ehemmiyetlileri de ancak tarih dersleri ile saçılabilecektir. Tarih, dersleri böyle tohumlar saçacak bir hale getirilmedikçe vazife-i asliyelerini ifa etmiş olamayacaktır....

Tarih tedrisinde, en evvel nazar-ı dikkate alınacak esas budur. Bütün mebahsin millî ve vatanî bir nokta-i nazardan intihabı, millî ve vatanî bir nokta-i nazardan tertibi, millî ve vatanî bir nokta-i nazardan arzı... Daha kısa bir tabir ile: Her

şeye millî ve vatanî bir nokta-i nazardan bakılması ve her şeyin millî ve vatanî bir nokta-i nazardan gösterilmesi...

Tarih derslerinde nazar-ı dikkate alınacak esasların en mühimlerinden biri de: bahs olunan vekayii ve ahvali çocuklara iyice tasvir ve tecessüm ettirmektir.

Usul-ü tedrisin en mühim esaslarından birisi bütün derslerin bidayetde ayani, bedahi olmasını temin etmektir. Halbuki, tarih dersi ayanîlikten, bedahilikten en çok uzaklaşan... her şeyden ziyade tasvir ve tahayyüle müstenid bulunan bir derstir. Onun için bu derse, bedahi ve ayani bir esas hazırlamak lazımdır. Onun için bu derse, bedahi ve ayani bir esas hazırlamak lazımdır.

Filvaki tarih dersinde daima harb, sulh, muahede, medeniyet, fetih, teslim, muzafferiyet, mağlubiyet, istiklal, inkıraz... gibi şeylerden bahs edilir. Fakat bunlar, çocukların zihninde hiçbir hayal-i hakiki tevliid etmez; bunların Türkçeleri bile söylense, maksad temin edilmiş olmaz. Çünkü çocuklar bu kelimelerin delalet ettikleri şeyleri görmüş değillerdir; onların zihinlerinde bu gibi idrakat ve tasviratın esasları bile mevcut değildir; onların bu hususda muhtaç oldukları şeyi, bu kelimelerin Türkçe mukabillerini öğrenmek değil, medlul-u hakikelerini tasvir etmektir. Zihin, görmediği bilmediği şeyleri ancak gördüğü bildiği şeylere kıyasen tasvir ve idrak edebilir. Onun için tarih dersinde evvel emirde bu tasvirat ve idrakatı temin etmek, derse bedahi ve ayani bir esas ihzar eylemek lazım gelir. Bu ise ancak inzar-ı dikkati vekayi-i cedide ve karibe üzerine celb etmek ve vekayi-i salefe ile ahval-i hazırta arasında mukayeseler yapmak sureti ile kabil olabilir. Böyle yapılarak bahs olunan kelimelerin medlulleri çocuklara tasvir ettirilirse harbin, sulhun, muahedenin, istiklalin ne olduğu kuru bir kelime tarifi ile değil, canlı bir vaka tasviri ile anlaşılmazsa tarih dersinin, çocukların zihinde uzun müddet temelsiz kalmasına sebebiyet verilmiş olur. Onun için ilk tarih derslerine uzak memleketlere ve eski zamanlara aid vekayii ile değil, en yakın zamanlara, ve en yakın memleketlere- hatta mümkün olduğu vakit bulunulan kasabaya- aid vekayii ile başlamalıdır; en son seferlere, en yeni harblere aid fıkralar... Kasabada elan yaşayan gazilere, evladları herkesçe bilinen şehidlere aid sergüzeştler... Tarih derslerinin ilk esaslarını teşkil etmelidir... Daha eski zamanlarda kasabaya yakın yerlerde vukua gelmiş muharebeler, kasabada ve kasaba civarında asar ve evkaf bırakmış olan eslafa ve onların yaşadıkları zamana aid menkıbeler... Mesela... türbelerde yatan gazilerin, camileri bina eden valilerin sergüzeştleri ve bunların yaşadıkları, bina edildikleri zamanların ahvali de bu esaslar arasında mühim bir mevki işgal etmelidir. Kasabada bulunan en ihtiyar adamların evail-i hayallerindeki

ahval... Civarda görülen ve işitilen harab kaleleri ve mabedleri – memalik-i Osmaniye'nin her tarafında böyle kale ve hisarlar vardır- inşa eden kavimlere aid menakıbdaki bir takım müzahabat-ı tarihiyeye esas olmalıdır. Sonra, bu muhitden uzaklaştıkça uzak zamanlara, uzak memleketlere aid vekayiden bahs edildikçe bunları bu <<karib ve mahalli>> olan vekayii tarihiye ile mukayese etmeyi unutmamalı, ve imkan buldukça bu vekayie aid levhalar irae etmelidir... ve bizde müteaddid olan <<tarih dersleri>>ne ancak böyle yaptıktan, böyle esaslar hazırladıktan sonra başlamalıdır.

Bu hatt-ı harekatın ne kadar büyük faideler temin ettiğini, cüzi bir teamül neticesinde anlaşılır; bu suretle hem müteselsil bir tarih dersine ayani ve bedahi bir esas hazırlanmış olur, ve hem yakınlık dolayısıyla nazar-ı dikkat daha ziyade ikaz edilmiş bulunur, ve hem de muhitteki eserleri gördükçe onlara aid olarak nakl edilen fıkralarında onlara kıyasen anlatılmış bulunan vakıaların da hatıra tebadür ederek zihinde köklenmesi temin edilmiş olur.

.....

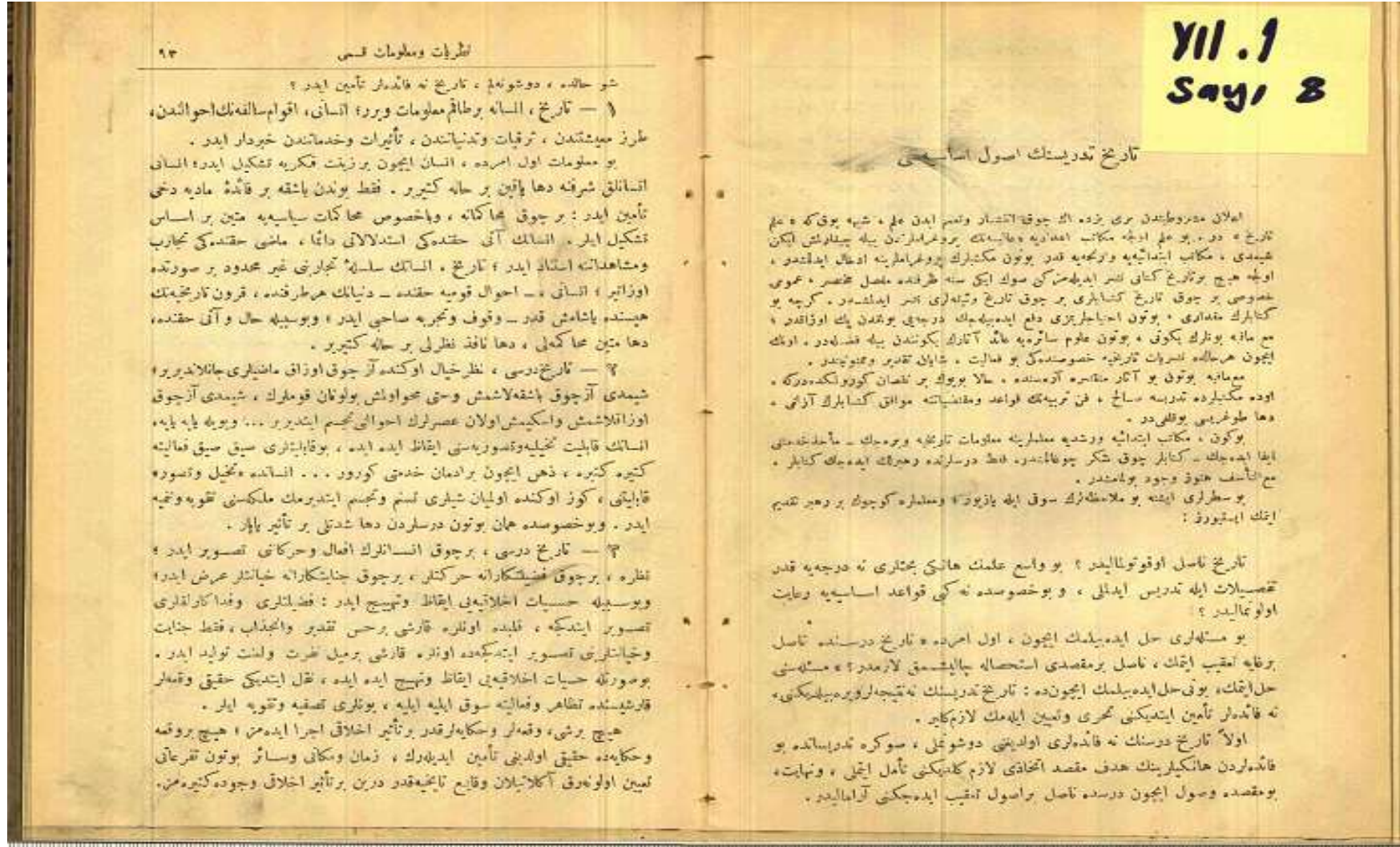
Bizde tarih derslerinin şu esaslara ne dereceye kadar tevafuk etmekte olduğunu düşününce, gözümün önünden harfi harfine Fransızcadan tercüme edilmiş ders kitapları, mufassal kitaplardan- hiçbir istifa yapılmaksızın- ihtisar ediliyormuş <<küçük tarihler>>... bunları ezberletmekle meşgul muallimler... Sultan Osman'ın sağ mı ölü mü olduğunu tayin edemeyen çocuklar... Kırım muharebesini bir Fransız-Rus muharebesi tasvir edercesine nakl eden talebeler. Memleket almak ile elma almak arasındaki farkı takdir edememiş çocuklar. Takım takım geçiyor. Ve bana acı ve derin bir teessürle <<heyhat>> dediriyor.

Bununla beraber bu karanlıklar arasında birkaç lema da görünüyor, ve bana bu gecenin sabahı uzak olmadığını haber veriyor. Bu lemalar Ahmed Refik Bey'in <<Küçük Tarih-i Osmani>>si ile Ahmed Rasim Bey'in <<Osmanlı Tarihi>>dir. Bunlar, <<milli ve vatani tarih>>in yolunu açmıştır. Eğer bu küçük musahebemizde bu yolu az olsun tenvire hizmet edebilirse ne saadet!..

Satı

Orijinal Metin

۵ — تاریخ درسی ، اداره مملکتك ، تقدر فتاقره سیت وردیكنی ، اداره مشروطهك ، تقدر ایلیکلر ایلیكلی وقایع ایله کوسترز ، حریتك ، مشروطیتك ، تقدر مدید محرومیتار ، تقدر جائسیارانه مجاهدلر نتیجه شده الله ایلیکلرکلی آکلایر . بوسورنکه ، حقوق مشروطیت حقیقه هم دها واضح و فکر ویرمه ، ومهمده بوکا قارشی دها صمیمی برانجذاب ومربوطیت حصوله کنیرمه که خدمت ایدر ، خلاصه ، تاریخ درسی معلومات مدنیه و تربیه سیاسییه قوتلی براساس تشکیل ایله . تاریخ استاد اینجین معلومات مدنیه ، تملیز برتابه بکزر ، هیچ برزمان متین و پایدار اولاماز .

۶ — تاریخ ، بوتون بوقائده لریدن باشقه ، بوتون بوقائده لریدن زیاده بر قائده دها تأمین ایدرکه بوده حییات وطنیکک تمیمی . وطنه محبت حسنک ، وطنک تمایسته خدمت میلنک قویومی . در .

انسانده وطن حسنی ، وطن فکری تشکیل ایدن عناصرک که مهمی ماضیه در ، ماضی عائد خاطرات ، ماضیدن قاله طادات ، ماضیدن منتقل عنعنادر . کرحیه بوحس و فیکره ، حالک و آیتنکه دهه بویوک تأثیرلری وارد ، حاله عائد منفعتلر ، آتی به عائد امیدوأماللر دخی وطن فکریلرینک عناصری جهل سندنلر . فقط بونلرک هیمی نسبة نایدلر ، وطن حسنک ، وطن فکریلرک که مهم عنصر مشکلی ماضیدر ، ماضیدکی وحدتلیر ، ماضیدکی ترقیلر ، ماضیدکی تدبیلر ، ماضیدکی موفقیتلر ، ماضیدکی هزیتلر ... ماضیدکی موفقیتلرک و ترقیلرک ووردیکی اقتضار حسلری ، ماضیدکی تدبیلرک و مغلوبیتلرک ووردیکی تلافی منافات وانتقام اظلری . . . حییات وطنیکک اس لاسیدر . . . حاله عائد منفعتلر یالکر فیکره خطاب ایدر ، و یالکر منور دماغلری اقتضای ایله آتی به عائد أماللر هرقلیده طوعه ماز ، بخصوص « ماضیه و قوفه » ک تأثیر فیضی کورده کجه هیچ بویومز . فقط ، ماضیه عائد وقعهلر ایسه . . . بروقه اولقی طولانیسییه ، هریر دماغه کیرر ، هریر قلبه شوذ ایدر ، هریر دماغه فکریلر ، هریر قلبه حسلر او یاندیرر . بوقکرلر بو حسیلرده ، اوقبلرده و اودماغلرده « اولمش ! » ، قناعتک ووردیکی شدت دزجه سنده درین کوکلر سالار . . . وفضه اوله رقی ، حال ایچون دها واضح ادراکلر ، آتی ایچون دها حرارتلی آثار و امیدلر تولید ایدر . . .

اونک ایچون تربیه وطنیه خصوصنده هیچ برشی ، هیچ بردرس نایزینک

برخی طوعه ماز . هیچ برشی ، هیچ بردرس اونک قدر فیکسار برتأثیر اجرا ایدمز . . . هیچ برشی ، هیچ بردرس حب نفس منلی اونک قدر قوتلاندیرمز . هیچ برشی ، هیچ بردرس وجدان ملی اونک قدر تحیه ایدمز .

تاریخت بوسایدینمز قائده و تأثیرلریه بر اطرعطب ایدرده ، تدبیرات ابتدائیهده بونلرک اذ زیاده هانکیسته اهمیت ویرمه ، اذ زیاده هانکیستی تأمینیه جالبشقی لازم کافرینکی دوشونورسه ک . . . ذهنلرک اذ زیاده حسوک اوجی و بالخاصه سوکچیسلی اوزرینده توقف ابتدائیکلی کورورز .

تحصیل ابتدائینک برخی غایبی تربیه در ، تربیه اخلاقیه ، تربیه وطنیه ، تربیه فکریه در ، معلومات ، بودجه تحصیل ایچون پک تالی برشیدر . تحصیل ابتدائینکی اکیال ایلدنلرده ، استدلالات و محاکات سیاسییه اساس اوله حق معلومات آرائقی ، یالکر بحال ایله اوغراشمق دکل ، عین زمانده عبت ایله اشتغال ایتمک دیک اولور . اونک ایچون بودجه تحصیلده تاریخ کسسته تمسب ایلسی اقتضایدن مقصداسلی حسنیات اخلاقیه و وطنیکک تحیه سندن ، حقوق و مدنییت حقیقه واضح وقوی بر فکر وقناعت اعطاسندن عارت اولقی لازم کلیر . قابلیت تجلیه ک تمیمی قائدهسی بوضرده طبیعتی ایله تأمین ایدن اولور . معلومات کلنجه ، بونلر آتیق بومقصداری تأمین ایچون ضروری اولان درجهیه حصر ایلمک اقتضا ایدر .

شوحاله نوره ، تاریخ درسینده کجه مباحثه اهمیت ویرمه لازم کایلی کندیرلکندن میدانه جیقتش اولور . تاریخ درسینده دائما حسابات اخلاقیه و وطنیه بی ایفاظ ایلدنک ، حقوق طبیعی بی طایتوب سودیرمه چک مباحث انتخاب ایلملی ، بومقصداری اذ بویوک برمکلیله تأمین ایلمک برطرزده نقل و تفریر اولونمالیدر . برصورتده که ، تاریخ درسی آمال میه ک اذ جلی مرآت تظاهری ، وجدان میلنک اذ مؤثر حسدای دعوتی حالنه کلیدر . تاریخک یالکر « ماضی ملت » ، عائد اولان حسلری دکل ، « عموم قوملر » ، شامل بولومان همیقلری بیله ضمنی بر صدای تشویقه مصدر ، غیر مرتقی برساتلی امیده آشیان اولنایدر . برصورتده که ، متلک بوتون امیدوأماللری ، تاریخ درسینک سطرلریچ آرمسندن اوقونه سیلمایدر . بویله ، ملی و وطنی بر نقطه نظرین مرتب اولان تاریخ درسلری ، مکاتب ابتدائیه ک مهم واسطه تربیویومی تشکیل ایدر ، مکاتب ابتدائیه ورتشیده آتیق بویله اولان تاریخ درسلری قائده تأمین ایله . . .

بوگون قطعاً ثبوت بولش حقیقتلرندرک آملیا اجمادی ، پروسیا مکتبلیری طرفدن احضارایدلشددر ، بوخصوصده مکتب معلملریک قوللاندقلمی سلاجلرک الکتائیریسی ایسه ، تاریخ درسلی اولمشدر ، بلغارستانک ، یونانستانک استقلالده ، مکتبتارنده ساجیلان تحمیلر ایله حاضرلاشمدر ، بوخملرک اک قولتیلریده تاریخ درسلی وساطتبه ساجیلمشدر .

اونک ایچون شهبه اجه‌لی بزرگه ، بزردهه حقیق انجادی و ترقی ، آتجیق مکتبلرده ساجیلجیق تحمیلردن حصوله کله‌یله‌جکدر ، بوخملرک اک اهمیتیلریده آتجیق تاریخ درسلی ایله ساجیله‌یله‌جکدر . نلوخ درسلی ، بویه تحمیلر ساجیلجیق برساله کتیرمه‌دیکه وظیفه‌اسایه‌لری ایفا ایش اولمه‌یله‌جقدر . . .

تاریخ تدریسنده ، اک اول نظرده‌آه‌آه‌جیق اساس بودر . بوتون مباحثک ملی و وطنی بر نقطه نظرندن ایشانی ، ملی و وطنی بر نقطه نظرندن ترقی ، ملی و وطنی بر نقطه نظرندن ترقی ، ملی و وطنی بر نقطه نظرندن ترقی ، ملی و وطنی بر نقطه نظرندن ترقی . . .

تاریخ درسلینده نظر ده‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده : بحث اولومان وقایع واحوالی چوققلره ایجه‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده : بحث اولومان وقایع واحوالی چوققلره ایجه‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده :

اسول تدریسک اک مهم اساسلردن بری بوتون درسلرک بدایتده عیانی ، بداهی اولمانی تأمین ایشکدر . حالبوکه ، تاریخ درسلی عیانیلکدن ، بداهی‌لکدن اک جوقی اوزاقلاشان . . . هرشیدن زیاده‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده : بحث اولومان وقایع واحوالی چوققلره ایجه‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده :

اونک ایچون تاریخ درسنده‌دائما حرب ، صلح ، معاهده ، مدییت ، فتح ، تسلیم ، مظفریت ، مغلوبیت ، استقلال ، اقراض . . . کی شیلردن بحث ایدیلر . فقط بونلر ، چوققلرک ذهنده هیچ بر خیسال حقیقی نواید ایشر ، بونلرک ترکیه‌لری یله‌سوله‌نسه ، مقصد تأمین ایدلش اولار . چونکه چوققلر بوگله‌لرک دلالت ایشکلری شیلری کورمیش دکالردر ؛ اونلرک ذهنلرده بوکی ادراکات و تصوراتک اساسلری یله‌موجود دکالدر ؛ اونلرک بوخصوصده محتاج اولدقلری شی ، بوگله‌لرک ترکیه‌مقابلری اوزکرتک‌دکل ، مدلول حقیقیلری تصور ایشکدر . ذهن ، کورمه‌ییکه ییلدیکی شیلری آتجیق کورده‌ییکه ییلدیکی شیلره قیاساً تصور و ادراک ایدیلر . اونک ایچون تاریخ درسنده اول امرده بو تصورات و ادراکاتی تأمین ایشک ، درسه

بداهی و عیانی بر اساس احضار ایشک لازم کتیر . بو ایسه آتجیق انظار دتی وقایع جدیده و قریبه اوزورینه جلب ایشک و وقایع سالقه ایله احوال حاضرده آرستهده مقایسه‌لر یاغی صورتی ایله قابل اوله‌ییلر . بویه یایله‌رق بحث اولسان گله‌لرک مدلوللری چوققلره تصور ایدیلر بریسه‌سربک ، صلحک ، معاهده‌تک ، استقلالک نه اولدیکی توری بر گله‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده :

تاریخ درسک ، چوققلرک ذهنده اوزون مدت تلمسز قالماسه‌سبیت و بولش اولور . اونک ایچون ایشک تاریخ درسلیینه اوزاق مملکتلره واسکی زمانلره عائد وقایع ایله دکل ، اک یاتین زمانلره ، واک یاقین مملکتلره . حتی ممکن اولدیکی وقت بولونیلان قصبه . عائد وقایع ایله باشلامایدر ؛ اک صوک سفرله ، اک یکی حربله

عائد ققرلر . . . قصبه‌ده‌الآن باشلان غازیله ، اولادلری هرکجه بیاین شهبیلره عائد سرکدنشلر . . . تاریخ درسلیک ایشک اساسلری تشکیل ایشلر . . . ده‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده : بحث اولومان وقایع واحوالی چوققلره ایجه‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده :

اسکی زمانلرده قصبه‌ی یاتین برلده وقیعه‌گیش بحاریلر ، قصبه‌ده وقیعه‌جواننده آثار و اوقاق بر ایش اولان اسلاره اولونلرک باشادقلری زمانه عائد مقبلر . . . مثلا . . . تره‌لرده یاتان غازیله ، جامه‌لری بنا ایدن وایلرک سرکدنشلری و بونلرک باشادقلری ، بنا ایدیلرکی زمانلرک احوالی ده بوااسلر آرستهده مهم بر موقع ایشغال ایشلر . قصبه‌ده بولشان اک اختیار آدملرک اوائل حیالمنده‌کی احوال . . .

جوارده کورولن و ایش‌سبیلن خراب قلعه‌لری و معبدلری . ممالک عثمانیه‌تک هر طرفنده بویه قلعه و حصارلر وارد . انشا ایدن قوملره عائد مناقبه بر طسقم مصاحبات تاریخیه‌یه اساس اولمایدر . سوکره ، بو محیطدن اوزاقلاشدیقده اوزاق زمانلره ، اوزاق مملکتلره عائد وقایعکده بحث ایدیلرکیده بونلری بو « قریب و محلی » اولان وقایع تاریخیه‌یه ایله مقایسه ایشکی اونوعاملی ، امکان بولسجه بووقایه عائد لوحلر اراشه ایشلر . . . و بزرده معناد اولان « تاریخ درسلی » نه آتجیق بویه

یادقلدن ، بویه اساسلر حاضرلاقدن سوکره باشلامایدر . بوخط حرکتک نه قدر بویوک فائدلر تأمین ایشدیکی ، جزئی بر تأمل نتیجه‌سنده آکلاشیلر ؛ بو صورتله هم مناسل بر تاریخ درسه عیانی و بداهی بر اساس حاضرلاش اولور ، وهم یاقینق طولانیسه نظر دقت ده‌آه‌آه‌جیق اساسلرک اک مهملردن بری ده :

ایدنش بونلور ، وهمده محیطده‌کی اثرلری کوردیکه اونلره عائد اوله‌رق نقل ایدیلن

تقریر کرده او نیز قبلاً آکلاتیستین یونان و قمر کرده خاطره تیسادر ایدرک
ذهنده کولکنسی تأمین ایدلش اولور .

زده تاریخ ددرسرتک شو اساساره نه درجه به قدر توافق ایچکده اولدیقی
دوشوشوچه ، کوزیمک اوکندن حرفی حرفه فرانتزچیدن ترجمه ایدلش درس
کتابلری ، مفصل کتابلردنه هیچ براسطفا پایلمقسزین - اختصار ایدیلدوریمش
«کوچوک تاریخچه»... یونلری ازیرله تمکله مشغول معلملر... سلطان عثمانک ساخمی اولوی
اولدیقی تمین ایدمین چوجوقلر ... قریم عیاره سی بر فرانسز - روس عیاره سی
تصویر ایدرجهسته نقل ایدن طلبلر . ملکک آلق ایله آلق آره سنده کی فرقی
تقدیر ایدممش چوجوقلر . طساق طساقم کیچور . ویکا آچی ودرین بر نأزله
« هیات... » دیدیر یور .

یونکله برابر یوقارا کفقلر آراسته بوقاچ لعمده کورونیور ، ویکا بو کیجه تک
ساحی اوزاق اولدیقی خبر وریور . یولمه ار احمد رفیق بکک « کوچوک تاریخ
عثانی » سی ایله احمد اسم بکک « عثمانی تاریخی » در . یونلر « ملی و وطنی تاریخ تک
یولی آچشدور . اگر بو کوچوک صاحب مزده بو یولی آز اولسون تنورده خدمت
ایدی یابیرسه نسمادت... »

سالمع

ترجمه شد

فکرلر و سوزلر

تدریسات ابتدائیه تک غایه سی : انسانه اوکره تیلیمسی تمکن اولان شیلرله هیسنی
اوکره تک دکل ، اوکره تیلیمسی جائز اولیلان شیلری اوکره تمکدر .

— زورار —

چوجوغه تمکن اولدیقی قدر آز اوکره تیل ، فقط تمکن اولدیقی قدر چوق
بولدیرمالیدر .

— امیندر —

هر مکتب آچیلدیگی زمان بر حبسخانه قایبیر .

— شامول سیمونه —

معلم : هم کندیتی سودیرمک ، هم کندیدن قورقوتیق ، وهمده کندینه
اطاعت ایدیرمک یوللری ییلملیدر .

— یستالرمی —

علم ، عقل و محاکه قدر مهم دکدر : چونکه عقل و محاکه علمسزده ایش
کوره ییلیر ؛ فقط علم عقل و محاکه دن استفا ایدمیز .

— مرتضی —

